

Любомир Винар (Кент, Огайо, США)

**ОЛЕГ КАНДИБА-ОЛЬЖИЧ У ЛИСТУВАННІ ЛЕВА ШАНКОВСЬКОГО
(У 100-ліття народження археолога, поета і революціонера)**

Д-р Олег Кандиба-Ольжич (8.07.1907 – 10.06.1944), видатний вчений, поет і суспільно-політичний діяч, зробив вагомий внесок в історію України. В 2007 році відзначаємо його 100-ліття народження. Життя і діяльність О.Кандиби належно не досліджені, зокрема не досліджена його політична і революційна діяльність під час Другої світової війни. Подаємо в нашій короткій статті листи Лева Шанковського про діяльність Олега Кандиби-Ольжича, в яких містяться важливі дані про його політичну і революційну діяльність. В 1960-их і 1970-их роках я листувався з Левом Шанковским (1903–1995), видатним істориком війська, журналістом і суспільно-політичним діячем. У 1944 році він був головою ініціативної групи Української Головної Визвольної Ради (УГВР) і особисто знав Олега Кандибу. В 1970-их роках я збирав матеріали про діяльність д-ра Олега Кандиби-Ольжича-Кардаша, керівника націоналістичного підпілля ОУН під час нацистської окупації України, заступника голови Проводу Українських Націоналістів ОУН. Також я досліджував діяльність Української Національної Ради, зорганізованої О.Кандибою в Києві 1941 року і генезу та діяльність Всеукраїнської Національної Ради в 1944 році у Львові. Зокрема цікавився питанням зв'язків Олега Кандиби з Романом Шухевичем – Тарасом Чупринкою (1907–1950), головним командиром УПА в 1943–1950, головою ОУН СД від 1943 року та головою Генерального Секретаріату УГВР в 1944–1950-их роках. В тому часі я листувався з учасниками і провідними діячами українського націоналістичного підпілля, зокрема Ярославом Гайвасом, Мирославом Прокопом, Романом Ільницьким, Яковом Шумелдою, Марком Антоновичем, головою Київської Національної Ради Миколою Величківським та іншими учасниками українського руху Опору.

Листи Лева Шанковського тематично охоплюють різні історичні й історіографічні проблеми, зокрема діяльність ОУН під час Другої світової війни. Його лист від 17 січня 1984 р. відноситься до питання зв'язків Кандиби з Шухевичем в 1944 році і торкається ще інших справ. В листі від 23 березня 1975 р. він згадує про О.Кандибу, М.Лебеда, Р.Шухевича і питання співпраці між двома ОУН, також пише про політичне вбивство О.Сеника, М.Сціборського, Р.Сушка, Я.Барановського й інших членів ОУН А.Мельника в 1940-их роках. Він розглядає та висвітлює в листах також деякі історіографічні, методологічні й термінологічні проблеми історії України і пише про стан української історичної науки в діаспорі. Друкуємо з листів Л.Шанковського лише ті місця, що відносяться до ОУН і українського підпілля під час Другої світової війни.

Спершу коротко про автора листів. Біографічні дані про Лева Шанковського базовані на його автобіографії, поданій у листі від 17 березня 1967 р. й інших

матеріях. Лев Шанковський (псевдо: Мартович, Дзвін) народився в селі Дуліби на Стрийщині, Львівського повіту, в родині о. Петра Шанковського, пароха в Дулібах і Марії з роду Шепаровичів. Під час боротьби за українську державність 1918–1920 рр. служив у війську Української Галицької Армії (УГА) й Армії Української Народної Республіки в чині підхорунжого. Брав участь у Першому зимовому поході Армії УНР. В 1922 році здав гімназійну матуру в Станіславові і від того часу до 1924 року студював в Українському Таємному Університеті у Львові, де вивчав воєнну історію під проводом проф. І.Кревецького. Після служби в польській армії у 1927–1930 рр. навчався у Львівському університеті та Львівській експортівці, а в 1935–1936 рр. студював у Педагогічному відділі Варшавського університету й одержав диплом учителя середніх комерційних шкіл. Вчив у середніх комерційних школах в Стрию, Чорткові та Станіславові. В роках 1939–1941 був доцентом Торговельно-Економічного інституту у Львові.

У роках 1942–1945 брав участь в українській революційній боротьбі. Також в 1943–44 роках працював в Українському Центральному Комітеті у Львові, де був референтом професійних торговельних шкіл. В 1944 р. очолив Ініціативний комітет для створення Української Головної Верховної Ради, а згодом став співзасновником Закордонного Представництва УГВР в Німеччині й Америці. Він формально не був членом ОУН. В роках 1946–1949 був доцентом Української Високої Економічної Школи в Мюнхені.

В Америці співпрацював в нью-йоркській корпорації «Пролог» і редагував журнал «Prologue» (1957–1961) і щоденник «Америка» (1968–1976). Автор численних статей з найновішої політичної і воєнної історії України, включаючи книжки «УПА та її підпільна література» (1952), розділу «Українська Повстанча Армія» в «Історії українського війська» (1953), «Похідні групи ОУН» (1958), «Українська Армія в боротьбі за державність» (1958), «Українська Галицька Армія» (1984), «Ініціативний комітет для створення УГВР» (1985) та інші. Дійсний член Українського Історичного Товариства і НТШ, співробітник журналу «Український Історик», будівничий і ентузіяст діяльності У. І. Т. За його ініціативою в часописі «Америка» (Філадельфія) періодично появлялася сторінка Українського Історичного Товариства.

Я добре знав родину Лева Шанковського. Ще у Львові ходив з його сином Ігорем до Академічної гімназії. Під час відвідин Філадельфії я мешкав у гостинному домі панства Лева і Марти Шанковських. Вони добре знали моїх батьків ще зі Львова. При наших зустрічах ми часто обговорювали питання української воєнної історіографії, проблеми Визвольних змагань 1917–20 років, підпільну боротьбу в Україні в 1941–45 роках та інші теми, що відносилися до діяльності УІТ і «Українського Історика». Наше листування було безпосереднє, щире і відкрите та стосувалося різних проблем діяльності ОУН й іншої історичної тематики. Зокрема, мене цікавило питання зв'язків Олега Кандиби-Ольжича з Романом Шухевичем – Тарасом Чупринкою. Обидва вони були в

1940-х роках символами боротьби за українську державність і репрезентували рух Опору.

Лев Шанковський особисто знав Кандибу-Ольжича і Шухевича (Тараса Чупринку) і в січні 1944 р. улаштував їхню зустріч у Львові. Треба згадати, що після розколу ОУН у 1940-му році та створення Революційного Проводу ОУН С.Бандери, взаємини між членами двох організацій, які до 1940-го року належали до ОУН під проводом Є.Коновальця, а від 1939 року А.Мельника, загострилися і були ворожими. Всякі спроби відновити єдність ОУН, включаючи заходи Митрополита Андрея Шептицького, були безуспішні. Можливо, що ці настанови відзеркалюють два циклоstileві тогочасні підпільні видання 1940-го року: «Біла книга ОУН. Про диверсію – бунт Яри-Бандера» Миколи Сціборського, референта пропаганди в Проводі Українських Націоналістів і провідного члена ОУН Коновальця та Мельника, та анонімне видання Революційного Проводу ОУН «Чому потрібна була чистка ОУН» в трьох частинах, автором якої, правдоподібно, був Ярослав Стецько, член Революційного Проводу й провідний діяч ОУН С.Бандери. Тодішню атмосферу в значній мірі відзеркалюють недавно опубліковані документи Служби Безпеки (СБ) у виданні «Матеріали та документи Служби Безпеки ОУН (Б) у 1940-х роках»¹. В «Передмові» стверджено, що «Звіт бандерівської СБ за перші місяці німецько-радянської війни висвітлює одне з найогидніших явищ українського націоналістичного руху – непримиренну боротьбу зі своїми колишніми колегами-однопартійцями з мельниківської організації. Поборювання ОУН (М) на початку війни, на жаль, посіло одне з чільних місць у всій роботі СБ, марно у пропонованому звіті мельниківцям присвячено більше уваги, ніж полякам та більшовикам, разом взятим» (с. 15). Як відомо, Микола Лебедь, другий заступник революційної ОУН після арешту С.Бандери і Я.Стецька в липні 1941 року, мав повну контролю над діяльністю ОУН Бандери і Служби Безпеки. Також його вибрали в Державному Правлінні Я.Стецька з 1941 р. міністром державної безпеки, а після арешту Я.Стецька він став «урядуючим провідником» ОУН СД аж до травня 1943 року.

Олег Кандиба і Роман Шухевич, які обидва народилися в 1907 році, були знайомі по діяльності в ОУН ще в 1930-их роках. Осінню 1938 р. вони були разом в Карпатській Україні: Ольжич був офіційним відпоручником ПУН, Роман Шухевич розбудовував військові сили молодого держави – Карпатську Січ. В 1940 році вони деякий час перебували в Кракові. Олег Кандиба був головою Культурної Референтури ПУН, згодом – членом Секретаріату ОУН і заступником голови ПУН, він повністю піддержав полковника А.Мельника, як провідника ОУН. Роман Шухевич став членом Проводу ОУНСД і підтримав Степана Бандеру, пізніше був Головою Бюро Проводу ОУН СД, Головним командиром УПА і Головою Генерального Секретаріату УГВР. В 1940-му році Кандиба і Шухевич старалися зменшити напруження і ворожість між членами обидвох ОУН – але з цих заходів нічого не вийшло. Без огляду на дуже складну ситуацію і політичні розходження, Олег Кандиба не став особистим ворогом

Романа, і навпаки. Залишився важливий спогад Дарії Ребет, видатного члена ОУН СД, члена Ініціативної Групи УГВР в 1944 році та близького співробітника Шухевича в 1940-х роках. Вона пише: «Голова Бюро Поводу Роман Шухевич не належав до безкомпромісових людей, не виявляв вузько-партійних амбіцій. Він, наприклад, явно стояв на боці кіл, що мислили критично в час ІІ Великого Збору ОУН (1941), під керівництвом Степана Бандери, офіційно висунув застереження до метод і способів, якими керівник Революційного Проводу розв'язував проблему конфлікту з ПУН. Він і в час протинімецького підпілля не цурався контакту з колишніми друзями і співробітниками, що опинилися в середовищі ПУН»².

У наших розмовах Лев Шанковський високо цинив Олега Кандибу як українського державника і провідного націоналіста. В листі від 17 січня 1984 р. він подає таку характеристику Кандиби: «Ольжича я дійсно зустрічав у Львові в 1942–44 роках і він справив був сильніше вражіння, як полк. Коновалець, полк. Мельник, ген. Тарас Чупринка (який був моїм знайомим і приятелем від 1923 року). Я не знаю іншого націоналіста, що надавався був на очолення ОУН після смерті Коновальця, як це надавався Ольжич».

Листи Л.Шанковського, видатного суспільно-політичного діяча, містять важливі історичні інформації і відкривають деякі невідомі факти з діяльності націоналістичних організацій, зокрема Кандиби і Шухевича під німецькою окупацією. Їх друкуємо без правописних змін. Для пояснення даємо деякі короткі біографічні інформації про згаданих діячів. Листування проф. Лева Шанковського зберігається в архіві УІТ.

Надіємося, що в короткому часі в Україні появиться джерельна монографія про життя і діяльність Олега Кандиби Ольжича-Кардаша, одного з головних керманічів проти нацистського руху Опору в 1940-их роках.

ЛИСТИ

№ 1

1.17.1984

Дорогий Докторе!

Щиро дякую Вам за листа з дня 18.ІІ. Він дуже утішив старих Шанковських, бо думали, що може гнівається на них. Листа Вашого отримав 24.ІІ, а деяку затримку з відповіддю прошу вибачити. Вона спричинена не дуже добрим станом здоров'я у нас і часами браком сили для поладнання найпростішої справи. Цим слід також пояснити, що Ваші побажання кріпкого здоров'я для нас приймаємо зі щирою подякою.

А тепер ад рем³. Ольжича я дійсно зустрів у Львові в 1942–1944 роках і він справив був на мене надзвичайне враження як людина й український націоналіст. Він на мене справив був сильніше враження, як полк. Коновалець³, полк. Мельник⁴, ген. Тарас Чупринка⁵ (який був моїм знайомим і приятелем від 1923 року). Я не знаю іншого націоналіста, що так надавався був на очолення ОУН після смерті полк. Коновальця, як це надавався Ольжич. У кількох статтях – спогадах, я писав про нього, але, на жаль, мій архів не є в такому стані, щоб у ньому можна було знайти відповідне місце і його цитувати. У статті: «Про свято думали, та в будень сказали», у розділі шостому, я писав про Ольжича таке (цитую з копії статті, яку знайшов в архіві): «Авторові цих рядків довелося передати Ольжичеві побажання Чупринки про зустріч з ним. Це побажання я передав Ольжичеві в домі п. Миколи Бігуна⁶ у Львові. Микола Бігун, що своїми бойовими чинами в УВО здобув собі не тільки широку славу, але й найбільше вироків окупантського польського суду, був моїм шкільним товаришем і другом. Єднала нас (стриян – Л. Ш.) служба в українській армії, приналежність до УВО, але й теж близькі вузли особистої дружби. Відвідував я його часто в його домі у Львові, де теж жив ген. Капустянський⁷, з яким з огляду на мої воєнно-історичні зацікавлення, зустрічі й дискусії були на вагу золота. Ген. Капустянський, з високою військовою освітою академії генштабу, який займав визначні пости в штабах української армії, починаючи від І українського корпусу ген. Скоропадського, знав історію української визвольної війни до подробиць і від нього можна було багато в дечому навчитися. Не можу нарікати, але з цієї копальні знання, я черпав, скільки було можливо.

Після одного тижня Ольжич передав мені записку, в якій подав, що погоджується на зустріч і подав місце й термін зустрічі. Зустріч ця відбулася на Пісковій горі, а закінчилася в одній «хаті» на Личакові. Ольжич прибув на зустріч сам, без ніякої охорони, але теж не погодився, щоб я був свідком розмови, кажучи, що першу зустріч бажає відбутися в чотири очі. Я відійшов, але зміст цих розмов, став мені, пізніше, відомий. [. . .].

В моїй оцінці злагіднення взаємин між обома відлами ОУН й інтеграція ними визвольних змагань були на потребу дня. Але, такою була не тільки моя оцінка, бо, в цьому відношенні, у тому часі, не важко було знайти односторонніх по обох сторонах барикади. І Ольжич, що завжди вмів прецизно аналізувати ситуацію (в тому він був собою – вченим археологом, що розкопує стоянки, здобуває в них потрібні матеріали, порівнює їх і робить научні висновки) і що завжди шукав виходу з ситуації з позицій загальноукраїнських інтересів, а не тільки з позицій своєї групи, не міг мати іншої оцінки. Бо коли ж він, у характері Заступника Голови Проводу ОУН полк. Мельника, напевно після зрілого обміркування й розглянення всіх елементів проблеми, рішився був на шлях революційно-повстанської боротьби проти гітлерівських окупантів, то для

³ Лат. «ad rem», до речі. – Л. В.

нього мусів насунулися єдиний логічний висновок, що будь-якої революційно-повстанської боротьби проти гітлерівських окупантів, а тим більше проти московсько-большевицьких окупантів, не можливо вести роз'єднаними силами, та й ще силами собі ворожими. Таким чином, існуюча ситуація вимагала, імперативно, відпруження взаємин між обома відлами, а що за тим іде – стабілізації відносин і, на тій базі, спільної дії на єдиному фронті, а то й інтеграції революційно-визвольних сил, чи може навіть відновлення єдності первісної ОУН.

Важливим засобом для досягнення таких цілей могло бути зговорення на «вершинах», до якого послідовно стремів Ольжич, а теж і Чупринка, який був добре поінформований про внутрішні проблеми полк. Мельника і ставився з великою симпатією до намагань Ольжича вивести свою Організацію на безкомпромісовий шлях повстанської боротьби проти гітлерівських окупантів.

Стільки про Ольжича в тій статті. Вона була друквана в торонтському «Гомоні України» десь у другій половині 1960-их років, у кожному разі ще за життя Миколи Бігуна, який писав мені про цю статтю. Далі в статті є про наслідки зустрічі Чупринки й Ольжича, яка, якщо не помиляюся, відбулася на Щедрий Вечір (18. 1. 1944 року). Наслідки розмов: помітне злагіднення взаємин між обома відлами ОУН, якому навіть не зуміло перешкодити вбивство полк. Сушка⁸, яку різні особи й групи знову пробували записати на рахунок ОУН Бандери (про це вбивство я писав в іншій статті, друкованій у «Гомоні України», в якій заперечив участь ОУН Бандери у цьому вбивстві, а записав його на рахунок львівського гестапо, яке мстило полковникові за нав'язання зв'язків із британськими шпигунами, а теж заінтересоване було в пограбуванні фондів, які мав до диспозиції полк. Сушко і які зберігались у його львівському помешканні. Якщо це вбивство виконали на наказ ОУН Бандери⁹, то за нього відповідає Шухевич–Чупринка, а не Лебедь¹⁰, як про це писали мельниківські газети, бо ще 13 травня 1943 року Лебедь перестав бути тимчасовим (на час арешту Бандери провідником ОУН), а ним стала Колегія Проводу ОУН, до якої ввійшли: Чупринка, Зенко Матла¹¹ й Дмитро Маївський¹². Після арешту Зенона Матли й запроторення його до гітлерівського кацету, на його місце до Колегії Проводу ОУН обрано волиняка, кол. відомого студентського діяча у Варшаві, Ростислава Волошина¹³. У вбивстві Сушка, за моїми джерелами, брали участь теж українські агенти львівського гестапо, яке було, після київського погрому у Києві 1941 – 1942 рр. (Теліги¹⁴, Оршан-Чемеринський¹⁵, К.Біда¹⁶, П.Олійник¹⁷, Рогач¹⁸ й ін.). Другим великим ударом гітлерівських окупантів по ОУН полк. Мельника, який вирвав з рядів Організації полк. Сушка, Ольжича, і врешті полк. Мельника й членів ПУН-у. У кожному разі, в першій половині 1944 року, відбулося чимало розмов «на вершинах» між Ініціативним Комітетом для створення УГВР, який я очолював з різними представниками ПУНу. Переговори про інтеграцію київської Всеукраїнської Національної Ради й УГВР пішли вже так далеко, що обі сторони погодилися була на назву

найвищої установи підпільної України: Всеукраїнська Національна Визвольна Рада (ВНВР). Між іншими, це був проєкт Бойдуника!¹⁹

Я писав Гомонові («Гомін України» – Л. В.), щоб мені відшукали статті і коли він це зробить, то я їх негайно Вам вишлю. Якщо Гомін цього мені не зробить, я вишлю Вам копії статей, що маю в архіві. Для цього треба вийти з хати, чого сам тепер не роблю, отже мушу чекати на оказію.

Щодо дальшої частини Вашого прохання, то тут уже нічого порадити не можу. Я в Кракові не був, бо був під большевиками в 1939–1941 роках. Членом ОУН – ніякої – ні бандерівської, ні мельниківської я не був і не є, а оунівські розкольницькі «змагання» я осуджую, без огляду на партнера. Ніщо мені, в нашій історії, не було і не є так осоружним, як цей розкол з-перед 40 років, наслідки якого тягнемо на собі по сьогоднішній день. А коли читати спогади Миколи Климишина «В поході до волі» і Зенка Книша «Розбрат», в яких, на мою думку, куліси розколу описано дуже правдиво, то подивляєш і не годен закінчити свого «подиву» до героїв цього розколу, зокрема, коли брати до уваги інтелектуальної оцінки витвореної ситуації і здогадів про її наслідки. На мою думку, спогади й оцінку Рудка-Лісового²⁰ можна собі теж дарувати, бо вони виникають із розчарування «провідного» націоналіста, якому не подобається, що справи пішли не в той бік, що цей «провідник» сподівався. І він гадає, що тому винні його бувші колеги з конспірації, а тим часом винні були тверді закони історичного розвитку (так сказали б наші московські «приятелі»), на які дехто з наших молодих людей порозбивав свої пусті голови. До речі, між Рудком і Пріцаком²¹ ставлю знак рівнання. Їм не бракує знання, але вони воліють пописуватися фаєрверками. А втім, Пріцак й Рудко були провідниками НОУСу (Націоналістичного Об'єднання Укр. Студентів) у 1944 році.

Ви пишете мені про літературу, яку можна використати для представлення історії розколу. Такої літератури НЕМА. Те що є, це партійні, односторонні з'ясування, які коли використовувати, сам одностороннім партійцем стаєш. І цікаво, що через сорок років, які минуло від розколу, ніхто не зумів створити відповідної перспективи, для розбору того, що сталося перед 40 роками і його критичної оцінки. Що українери зі своїм минулим роблять? Найохочіше переживають в сотеро вже раз пережуде.

Ви пишете, що бадеруєте мене тими й подібними справами. Зовсім мене не бадеруєте і я радо би Вам допоміг, якщо б міг. Подивляю Вас, що на свою голову Ви взяли Наукову Раду СКВУ. Триматиму пальці за Вас, знаючи Ваші добрі й шляхетні наміри (тут Ви цілком вдалися до Вашого сл. пам. Батька!), але й знаю, що Вам не приходитиметься легко. Земляки наші не тільки люблять анархію у всіх ділянках життя, не тільки втікають від координації зусиль, але й понад усе люблять показуху – мистці у продукції доброго вітру й робленні галасу, замість справжньої роботи. В науковій праці такій показусі гріш ціна.

Я не знаю, людей з ОУН (р), які могли зустрічатися з Ольжичем. Якщо такі були, їх тут нема. Узагалі, тут, за океаном, зовсім мало є «бандерівців»

(середнього й вищого організаційного ступня), які в 1941–1944 роках були в Україні, в підпіллі. Тутешнє членство – це колишні кацетники, або кол. молодь, що була вивезена на примусові роботи до Німеччини. Навіть серед т. зв. двійкарів, я не знаю ближчих знайомих Ольжича. Є такі серед закарпатців, але серед них є мало «бандерівців».

Факт, що Ольжич ставився непогано до мене і ставав зі мною, часами, на розмову, записую на конто протекції Бігуна й ген. Капустянського. Пригадую, одного вечора була широка розмова на тему стратегічних напрямів, які стояли до диспозиції об'єднаній українській армії в липні 1919 року, після переходу Галицької армії на Наддніпрянщину. Можливі були похід на Київ, на Одесу, або відсутність походу, а створення пляцдарму для дальших походів і де саме? Пригадую, що я дуже опонував ген. Капустянському, який заступав був офіційну тезу про конечність походу на Київ. Усій цій розмові прислухався Ольжич з Бігуном, який мене підтримував. Остаточнo ген. Капустянський сказав, що я мабуть маю рацію, бо подібно до мене аргументували всі старшини генштабу проти Петлюри й Тютюнника (Василя, не Юрка), але звідки я про те знаю, бо про цю дискусію ніхто й ніде не написав був ні слова. Я відповів, що вперше цю тему слухав у семінарі воєнної історії таємного українського університету у Львові під проводом проф. д-ра Івана Кревецького²², а тему цю в семінарі викладав здібний штабіст УГА сотник д-р Богдан Гнатевич²³. На закінчення Ольжич сказав: «Не знаю, чи ви тільки переповіли д-ра Гнатевича думки, чи додали до них свої, але я Вашої дискусії слухав з великою цікавістю і немає сумніву, що з неї дещо таки навчився». Ці слова були великим компліментом для мене і я слухав їх з великим зворушенням. Ми ж знали, що Ольжич був «візитінг професор» на Гарварді²⁴ і в нашій opinіі цей факт придавав великого значення усьому, що він сказав. [...] На цьому, Дорогий Докторе, кінчаю. Щиро вітаю Вас, [...] бажаю Вам здоров'я і всі житейські блага!

Остаюсь в глибокій пошані,
Щиро Ваш
Л. Шанковський.

№2

23.III.1975

Дорогий Докторе!

Подивіться добре на дату! Це є рівно один місяць після того, як Ви мені писали останнього листа [...].

Ваші зауваження з приводу Шумука²⁵ дуже слухні!!! Пригадую таке: 5. IX. 1941 Тимчасовий Провід ОУН за підписом М.Лебеда видав був комунікат, що ОУН не має нічого спільного з вбивством Сеника-Сціборського²⁶. Тоді члени Проводу ОУН радили Лебедеві, щоб він негайно звернувся до полк.

Мельника, щоб відбути розмову. Лебедь відповів, що він з німецьким «коляборантом» говорити не буде. На це член Проводу Славко Старух²⁷ відозвався до Лебеда: «Два місяці тому ти ще також був “німецьким коляборантом”», чим викликав гостру реакцію в Лебеда, який ніколи Старухові цього не міг забути. В кожному разі, Лебедь тоді зарядив слідство, висліди якого тепер прозрадив у «Визвольному Шляху» Ольго Матла, відповідаючи прокураторові Желенському, і Лебедь обіцяв, що як буде мати висліди слідства, то звернеться до полк. Мельника. Чому не звернувся? Бог Святий знає, може тому, що мав великі «траблї», як «провідник» і, врешті, 13 травня 1943 року був усунений Шухевичем. В розмові з Ольжичем (18. I. 1944), Шухевич порушив теж цю справу і винесено якісь рішення, але в короткому часі після того Ольжич був арештований, а потім загинув. ВИ МАЄТЕ ПОВНУ РАЦІЮ – від цього часу проминуло 30 років!!!! й обі організації не подумались, що в інтересі загальної української справи треба було ці справи остаточно вирішити, ось хоч би тому, щоб не було можливості повторень в майбутньому²⁸. Тепер Климук, наприклад, у своїй книжці «Безбатченки» пише, що Івана Мицика (Аскольда)²⁹ зліквідували «чекісти», а це вбивство довго обтяжувало рахунок бандерівців. Я особисто є переконаний, що Сеніка-Сціборського і Сушка не вбили бандерівці, але Лебедь завжди теж заперечував убивство Барановського й братів Пришляків. Паки і паки погоджуся з Вами, що ці справи, не для добра тієї чи іншої організації, але для нас усі, повинні були колегіально вирішити обі організації, заряджуючи спільне слідство й проголошуючи відповідні протоколи [...].

На цьому кінчу й щиро вітаю Вас [...]. На все Добре й Краще.

Щиро Ваш

Лев Шанковський

¹ Матеріали та документи Служби Безпеки ОУН (Б) у 1940-х рока / Упор. О.Є.Лисенко та І.К.Патриляк. – К., 2003. Про політичну діяльність Олега Кандиби див.: *Винар Л.* Революційна і політична діяльність О.Кандиби-Ольжича підчас Другої світової війни // *Український Історик*. – 2006. – №1–3 (т.43). – С.99–140.

² *Ребет Д.* На перехрестях визвольних змагань. – Гадяч, 2003 – С.156.

³ Євген Коновалець (1891–1964), видатний політично-військовий діяч, полковник Армії УНР і Січових Стрільців, співробітник Симона Петлюри, співосновник і краєвий комендант Української Військової Організації (1921–1929), співорганізатор ОУН і перший голова Проводу Українських Націоналістів (ПУН). Загинув у Роттердамі 25 травня 1938 від розривної бомби большевицького агента. Про життя і діяльність див.: Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – 1019 с.

⁴ Андрій Мельник (1890–1964), найближчий співробітник Євгена Коновальця, начальник штабу та Краєвий повітник на Генеральну Губернію Дієвої Армії УНР, співосновник і краєвий комендант УВО, другий голова ПУН і керманіч РУН, в 1947 році вибраний

- досмертний головою ПУН. Розмови А.Мельника з С.Бандерою в 1940 році подані в праці М.Сціборського «Біла Книга ОУН» (1940). Перший розділ «Білої книги» перевидано: Український історик. – 2004. – №1–2 (т.41). – С.124–148. Про життя та діяльність див.: Непогаслий вогонь: Збірник на пошану полковника Андрія Мельника Голови Проводу Українських Націоналістів. – Париж, 1974. – 763 с.
- ⁵ Роман Шухевич, псевдонім Тарас Чупринка. Докладніше в кн.: *Дужий П.* Роман Шухевич – політик, воїн, громадянин. – Львів, 1998 – 252 с.
- ⁶ Микола Бігун (1901–1978), суспільно-громадський і кооперативний діяч, член УВО, заступник Крайового провідника ОУН на ЗУЗ, видатний член ОУН з часів Є.Коновальця й А.Мельника.
- ⁷ Генерал Микола Капустянський (1879–1969), видатний військовий і політичний діяч, генерал-хорунжий армії УНР, член-основник ОУН у 1929 р. , провідний член ПУН за часів Є.Коновальця й А.Мельника, керівник військової референтури ОУН, після розколу ОУН повністю піддержав ОУН А.Мельника та після 1940 року був членом ПУН, в 1941 році – заступником голови Української Національної Ради в Києві. Помер у Мюнхені 12. 2. 1969 року.
- ⁸ Роман Сушко (1894–1944, псевдо «Сич», «Кіндрат»), полковник і співорганізатор Українських Січових Стрільців, близький співробітник Коновальця та Мельника, краєвий комендант УВО (1927–1930), довголітний член ПУН і Краєвий провідник ОУН на Генерал-Губернаторство в 1939–1941 рр. Забитий атентатчиком у Львові 12. 1. 1944 р. Див.: *Мельник А.* Кіндрат-Сич Полк. Роман Сушко // Організація Української Націоналістів 1929 – 1954. – Париж, 1955. – С.37–39.
- ⁹ Степан Бандера (1909–1959), член УВО і ОУН. Від 1923 Краєвий провідник ОУН в Галичині. В'язень польських тюрем. В 1940 очолив опозицію до А.Мельника і створив Револьюційний Провід ОУН. В'язень нім. концентраційних таборів. Після Другої світової війни очолив в Німеччині Закордонні Частини ОУН. Про життя і діяльність див.: *Кук В.* Степан Бандера (1909 – 1999 рр.). – Івано-Франківськ, 1999; *Вбивці Бандери перед судом / Ред. Данило Чайківський.* – Мюнхен, 1965.
- ¹⁰ Микола Лебедь (1910–1998, псевдо: «Максим Рубан», «Вільний», «Ярополк» та ін.), член ОУН, підтримав С.Бандеру і став його другим заступником в ОУН, де також відповідав за Службу Безпеки (СБ). В уряді Я.Стецька від 30 червня 1941 дістав пост «міністра державної безпеки». Після заарештування С.Бандери і Я.Стецька став «урядуючим провідником» ОУН СД. В 1943 році перестав бути провідником ОУН С.Бандери і працював над створенням УГВР. В 1944 р. обраний Генеральним Секретарем Закордонних справ УГВР. Членом ОУН Бандери був до 1948 року. Заснував в Нью Йорку корпорацію «Пролог» і очолював Закордонне Представництво УГВР. Помер 19 липня 1998 року у Пітсбургу. Див.: *Панченко О.* Микола Лебедь. – Лохвиця, 2001.
- ¹¹ Зеновій Матла (1910–1993), політичний діяч, член ОУН, в роках 1942–43 – член Проводу ОУН (Б), в 1943 р. обраний членом Бюра проводу ОУН. У зв'язку з конфліктом у середовищі ЗЧ ОУН Бандери, створив разом з Л.Ребетом Організацію ОУН (з) («за кордоном», популярна назва «двійкарі»). В роках 1971–81 головний редактор газети *Америка*, де працював Л.Шанковський.
- ¹² Дмитро Маївський (1914–1945, псевдонім «Тарас», «Косар»), політичний військовий діяч, член Проводу ОУН СД, член бюро Проводу ОУН, редактор журналів «Ідея і чин»,

«За самостійність України». Див.: *Прокоп М.* Дмитро Маївський – революціонер і політичний публіцист // *Напередодні незалежної України.* – Нью Йорк, 1993. – С.549–560.

¹³ Волошин Ростислав (1911–1944), політичний і студентський діяч, член ОУН, член Бюро Проводу ОУН, співорганізаор УПА, президент Великого збору УГВР в 1944, секретар внутрішніх справ УГВР.

¹⁴ Олена Теліга (1907–1942), видатна поетка, член ОУН з 1932 року, близький співробітник О.Ольжича в Культурній референтурі ОУН, після розколу піддержала полк. А.Мельника, як наслідника Є.Коновальця. У 1941 році у Києві зорганізувала Спільку українських письменників, редагувала літературознавчий журнал «Літаври». За політичну діяльність арештована нацистами і разом з чоловіком та членами ОУН розстріляна в Бабиному Яру в Києві у 1942 році.

¹⁵ Орест Чемеринський (1910–1942), політичний діяч, журналіст, член ОУН, член ПУН, очолював Націоналістичну пресову службу в Берліні, учасник похідних груп ОУН. Розстріляний нацистами в лютому 1942 р. у Бабиному Яру разом з дружиною Дарією Гузар. Близький співробітник О.Кандиби.

¹⁶ Роман Біда, псевдо «Гордон» (†1942), член ОУН з 1930-их років, учасник Київської похідної групи ОУН, співробітник Ольжича, розстріляний нацистами в Києві в січні 1942 року в Бабиному Яру.

¹⁷ Олійник Петро (†1942), журналіст, член ОУН співробітник Ольжича, член Київської похідної групи ОУН, член Редакції київського «Українського слова» в 1941 році, розстріляний нацистами в Бабиному Яру в січні 1942 р.

¹⁸ Іван Рогач (1913–1942), журналіст, політичний діяч, член ОУН, особистий секретар Президента Карпатської України о. А.Волошина, редактор щоденника «Нова Свобода» (1938–39), член Київської похідної групи ОУН в 1941 році, співредактор «Українського слова» в Києві (1941). Розстріляний нацистами в Бабиному Яру в січні 1942 року.

¹⁹ Осип Бойдуник (1895–1966, псевдо «Діброва», «Боярський»), суспільно-політичний діяч, інженер-економіст, старшина УГА і Армії УНР, член УВО, учасник Першого конгресу ОУН в 1929 р., в'язень польських тюрем. В 1935 році кермував політичною референтурою Краєвої Екзекутиви ОУН, від 1941 року член ПУН, один із організаторів Української Національної Ради і її голова (1954–57). Автор ідеологічних і політичних статей і спогадів, книжок «Національний солідаризм» (1945), «Українська внутрішня політика» (1947), «На переломі. Уривки спогадів» (1967). В 1940-их роках переговорював з членами ОУН СД в справі створення Української Верховної Ради.

²⁰ Василь Рудко (1910–1996, псевдонім «Лісовий»), філософ і політичний діяч, публіцист. В роках 1941–1944 був головою Націоналістичної Організації Українських Студентів (НОУС), яка об'єднувала студентські організації в Німеччині, Чехії, Австрії. Редактор студентських журналів і книжки «Розлам в ОУН» (1949).

²¹ Омелян Пріцак (1919–2006), видатний тюрколог, історик, лінгвіст, дійсний член УВАН і НТШ, основник катедри української історії ім. М.Грушевського й інших кафедр українознавства, основник Гарвардського інституту українських студій, автор численних наукових досліджень. В 1940-их роках був активним студентським діячем.

- ²² Іван Кревецький (1892–1979), історик, бібліотекар НТШ, учень М.Грушевського, керівник семінару з української військової історії (1921–1925) у Львівському Таємному Університеті, редактор журналу «Стара Україна» і ін.
- ²³ Богдан Гнатович (1892–1968), військовий діяч, старшина УГА й УСС, один із авторів «Історії українського війська».
- ²⁴ Помилкове твердження. О.Кандиба-Ольжич не був «візитінг»-професор в Гарвардському університеті. Він в 1930-их роках брав участь в археологічних експедиціях Гарвардського університету та інших американських наукових установ в Європі.
- ²⁵ Данило Шумук, політичний діяч, вояк УПА, в'язень советського Гулагу, автор спогадів «За східнім обрієм: спомини» (Париж, 1974).
- ²⁶ Омелян Сенік (1891–1941, псевдоніми «Канцлер», «Уран», «Грибівський»), видатний військовий і політичний діяч, сотник УГА. Був співзасновником УВО й ОУН, член ПУН і один із найближчих співробітників Є.Коновальця й А.Мельника. В 1941 році пішов з Київською похідною групою ОУН до Києва. 31 серпня загинув у Житомирі від рук атентатчика разом із М.Сціборським. Члени Проводу ОУК в 1941 році твердили, що Сенік і Сціборський згинув з рук бандерівців. Див.: Омелян Сенік-Грибівський і Микола Сціборський – члени Проводу ОУН // Сурма. – 1941. – 21 вересня. – С.1–3. Це заперечували члени ОУН С.Бандери. Були припущення про те, що їх зліквідували советські або нацистські агенти. Справа політичного морду цих двох членів ПУН до сьогодні джерельно не з'ясована.
- ²⁷ Ярослав Старух (1910–1947), політичний діяч, журналіст, член ОУН в 1930-их роках, редактор тижневика «Нове село». У 1941 р. став членом Револуційного Проводу ОУН С.Бандери. Керівник підпільної радіостанції ОУН СД «Самостійна Україна» і редактор гумористичного журналу «Український перець» (1943–44). Загинув в бою з відділом польської служби безпеки 20.09.1947 біля Любачева. Про життя та діяльність див.: *Прокоп М.* Напередодні незалежної України. – Нью Йорк, 1993. С.561–568.
- ²⁸ В тому часі ми обговорювали питання братовбивств підчас Другої світової війни. Лев Шанковський повністю погоджувався з думками, що справу політичних вбивств О.Сеніка, М.Сціборського, Р.Сушка, Я.Барановського, братів Пришляків і інших треба джерельно проаналізувати і вияснити та подати до загального відома. Це могла б зробити спеціальна комісія, яка складалася б з істориків, членів трьох ОУН («бандерівців», «мельниківців» і «двійкарів»). Тоді ще жили учасники подій М.Лебедь, Я.Гайвас, Я.Шумелда, М.Прокоп та інші. До сьогодні цього задуму не зреалізовано, хоч вже є доступ до німецьких, советських та інших архівних матеріалів з Другої світової війни. Було б доцільно, якщо б теперішні організації ОУН створили спеціальну комісію, зложеною з професійних (не партійних) істориків, які об'єктивно дослідили б, на джерельній основі питання політичних вбив націоналістів під час 1941–1944 років. Думки проф. Лева Шанковського до сьогодні актуальні і заслуговують на поважний розгляд українських істориків Другої світової війни.
- ²⁹ Іван Мицик (1913–1941, псевдо «Аскольд»), член ОУН, в'язень польських тюрем, після 1940 р. – організаційний референт Краєвої Екзекутиви ОУН. Загинув в 1941 році. Див.: *Верига В.* Втрати ОУН в часі Другої Світової війни. – Торонто, 1991. – С.52–53.